

Вера Арежина*

Факултет политичких наука Универзитета у Београду

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА У ПОЛИТИЧКИМ НАУКАМА

Сажетак

У раду се проучава методологија истраживања у политичким наукама, од избора теме до дефинисања истраживачког питања, предмета, циљева, хипотеза, метода, као и научног и друштвеног доприноса. Циљ овог рада је да прикаже и објасни методологију истраживања која се више деценија примењује у политичким наукама, и другим друштвеним наукама као што су педагогија, социологија, безбедност, право и војне науке, а у последњој деценији и у антропологији, медицини, као и у техничко-технолошким, рачунарским, математичким и другим наукама.

Резултати овог рада треба да допринесу бољем разумевању методологије истраживања у различитим научним радовима, посебно у мастер раду и докторској дисертацији, као и да подстакну младе истраживаче да успешно спроводе своја истраживања у политичким и другим наукама.

Кључне речи: методологија истраживања, мастер, докторска дисертација, методологија политичких наука

ДЕФИНИСАЊЕ ТЕМЕ НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКОГ РАДА

Прво питање за истраживаче је како изабрати тему? Иако су неке теме веома интересантне, на пример, *Мир и рат међу народима* Рејмона Арона (*Raymond Aron*) или *Будућност слободе* Фарида Закарије (*Fareed Zakaria*), а њихова дела имају значајан допринос у политичким наукама, то не могу бити теме мастер рада или доктората, јер нису предметно

* Имејл-адреса: vera.arezina@fpn.bg.ac.rs.

одређене. Осим тога, већина методолога предлаже да се теме бирају на основу *интересовања истраживача, актуелности и резултата претходних истраживања*. На пример, докторанти често бирају теме дисертације „у одређеној научној области после вишегодишњег интересовања у тој области” (Marczyk, DeMatteo, and Festinger 2005, 29). Актуелност је такође важна за избор теме, те су многи проучавали проблеме дефинисања тероризма после терористичких напада 2001. године на Сједињене Америчке Државе, док данас у политичким наукама преовлађују теме које се односе на политичке системе, еколошке политике и слично. „Тема мора бити прецизно формулисана; најбоље је да буде савремена да би се избегло библиографско истраживање које сеже до старих Грка; алтернатива је маргинална тема о којој је мало писано; и грађа мора бити лако доступна и прегледна” (Еко 2004, 33). Теоријска грађа, односно резултати претходних истраживања су научна сазнања која представљају почетни научни фонд. У овом делу је важно да се утврди колико је тема научно обрађивана, због дефинисања предмета и циљева истраживања, као и научног доприноса дисертације. Неопходно је да се тема истражује у оквиру одређеног теоријско-методолошког приступа, затим да је научно значајна и да доприноси провери или стицању новог научног сазнања. „Критичким проучавањем извора и литературе, бар оне која се означава као савремена, добили смо основу да полазну идеју о истраживању претворимо у концепцију која је исказана као идејни пројект истраживања” (Termiz i Arežina 2015, 30). Осим тога, код избора теме истраживања потребно је користити јасне и прецизне језичке изразе и избегавати употребу синонима и хомонима (Arežina 2016, 298–302).

ЕТАПЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ ИСТРАЖИВАЊА У ПОЛИТИЧКИМ НАУКАМА

Иако постоје бројне дефиниције, истраживање се може одредити као логички и епистемолошки процес у коме се „применом научних метода, верификује већ постојеће, или стиче ново научно сазнање” (Mihajlović 2004, 65). Дакле, научно истраживање дефинишемо као процес сазнавања

новог о одређеном предмету истраживања применом научних метода. Међутим, овде постоје различита схватања методолога. Према првом, потребно је спровести научно истраживање и то применом научних метода, док је према другом схватању, у докторским дисертацијама обавезна израда пројекта истраживања (Termiz i Arežina 2015, 27–28). Сврха пројекта истраживања су провера и проширивање постојећих, као и стварање новог научног сазнања (Mihajlović 2004; uporediti Milosavljević i Radosavljević 2013, 420).

Етапе методологије истраживања тј. пројекта истраживања су одређивање проблема, предмета, циљева, хипотеза, метода, као и научног и друштвеног доприноса.

Одређивање проблема истраживања

Ова етапа је битна због успостављања односа између одређене политичке појаве или процеса, и научног сазнања о тој појави. „Са становишта истраживања, прецизирање истраживачког проблема у вашој студији је важно за извођење читаве студије” (Creswell 2012, 59). Осим тога, делови проблема истраживања су и *одређивање значаја истраживања* од којих касније произилазе циљеви и оправданост истраживања. На неким страним универзитетима, докторанти су обавезни да дају изјаву о значају проблема дисертације, где је важно да се наведе зашто је важно спровести истраживање, као и који су теоријски и практични разлози за одређено истраживање (Duquesne University [DUQ], Dissertation Outline, 2006).

Истраживачко питање је део проблема истраживања којима се овај део сужава на једно или више „специфичних питања на која би истраживач желео да одговори или се односе на ту студију” (Creswell 2012, 60). У овом делу дисертације наводи се преглед литературе, односно *резултати претходних истраживања* (Matthews and Ross 2010, 94–99) који такође утичу на предмет и научне циљеве истраживања. Уколико је неки предмет недовољно истражен, научни циљ ће бити нижег нивоа научног сазнања, и супротно, ако о неком предмету постоје многи резултати научних истраживања, то ће захтевати да се одреди виши ниво научног сазнања, и научни циљеви истраживања као што су објашњење и предвиђање.

Одређивање предмета истраживања

Ова етапа произилази из одређивања проблема истраживања и представља најважнији део научне замисли где се наводи шта се истражује. Осим теоријског одређења предмета истраживања, у овом делу дисертације наводе се и просторно, временско и научно-дисциплинарно одређење.

Теоријско одређење предмета подразумева издвајање и анализирање одређеног проблема истраживања као и одређење теоријско-методолошког приступа којима се усмеравају сазнања. У савремене методолошке приступе убрајамо постпозитивизам, неоструктурализам, необихевиоризам (Ђорђевић 2012, 68–72), конструктивизам, као и аксиолошка схватања Кванвига (*Kvanvig*), као и Смита и Дејвиса (*Smith and Davis* 2003, 106–126). У овом делу разматрају се различите врсте сазнања:

- *Постојећа научна сазнања* су основа за даље истраживање предмета. Уколико о предмету истраживања постоје научна сазнања и сматра се да је тај предмет научно сазнат, онда су могућа само прогностичка истраживања;

- *Нова сазнања до којих се долази у истраживању*, што зависи и од одређивања проблема и постојећих научних сазнања.

У оквиру теоријског дела истраживања наводи се још и *категоријално-појмовни систем*, где се на основу правила дефинисања приказују појмови који ће се истраживати. Ово је неопходно због тога што многи појмови у политичким наукама имају више значења. Затим, многе дефиниције појмова су нејасне и непрецизне или су исказане негативно. „Негативна дефиниција није могућа, јер ако смо дефинисали да нешто није, нисмо дефинисали шта јесте. На пример, *политички процес не односи се само на политичко понашање*” (Арежина 2014, 138). На основу датог примера, не може се сазнати на шта се заиста односи политички процес.

Према већини наших методолога (Milosavljević i Radosavljević 2013, 428–439) *операционално одређење предмета* представља конкретизацију теоријског дела предмета, што подразумева проучавање чиниоца садржаја предмета истраживања као што су:

- Услови, јер се све политичке појаве и процеси јављају, трају и нестају у одређеним политичким, економским и

друштвеним условима. На пример, то могу бити и услови у којима је настала одређена политичка странка, организација и друго;

- Субјекти, тј. учесници одређених политичких појава и процеса. На примеру одређене политичке странке, то су: акционо језгро, активисти, следбеници и корисници одређене политичке странке;

- Мотиви, интереси, активности и средства сваког наведеног субјекта, као и

- Ефекти, односно последице, које могу бити планиране али и непланиране (Arežina-Đerić 2009, 139–141).

У овом делу се наводе просторно, временско и научно-дисциплинарно одређење предмета истраживања. *Просторно одређење* односи се регион, државу, град или насеље, док *временско одређење* подразумева период реализације истраживања. Просторно одређење предмета је посебно важно за теренска истраживања, јер треба одредити период, локацију, активности и учесталост боравка на терену, као и исхрану и смештај. „Уобичајена очекивања за истраживача који ради докторат на Западу је да на терену у континуитету проведе годину, до годину и по дана” (Vučinić Nešković 2013, 77). И на крају овог дела, у научно-дисциплинарном одређењу наводе се науке, научне дисциплине и уже научне области. Већина предмета истраживања у политичким наукама изучава се у оквиру више научних дисциплина.

Одређење циљева истраживања

Циљеви истраживања усмерени су одређењем проблема и предмета истраживања, а односе се на стицање и примену научних сазнања. Многи страни методолози наводе као „циљеве научног истраживања опис, предвиђање и разумевање тј. објашњење” (Marczyk, DeMatteo, and Festinger 2005, 16). Осим наведених циљева, већина наших методолога, попут Сакана, Даниловића али и методолога у региону разликују научне и друштвене циљеве (Adamović, Ivić, i Vuković 2017, 18–24), а у научне циљеве убрајају и класификацију и откриће.

- *Опис тј. дескрипција* – представља најнижи ниво сазнања којим се описује одређени процес, појава, понашање,

и чиниоци структуре, и утврђује постојање, трајање, интензитет и учесталост одређене појаве или процеса;

- *Класификација* – према одређеном критеријуму врши се вишечлана деоба неког појма и односи се на опис врста чиниоца структуре;

- *Објашњење* - је виши научни циљ којим се долази до научних сазнања о односима, узрочностима и законитостима одређене појаве или процеса;

- *Прогноза* – представља такође виши научни циљ истраживања, те често није могућ без научног објашњења, јер на основу тих научних сазнања подразумева тенденције, а на основу њиховог вредновања и предвиђање одређених догађаја у неком политичком процесу или појави. „Закони тенденције указују на смерове развоја одређене појаве или процеса” (Sakan 2006, 447–465). Овај научни циљ мора имати висок степен вероватноће; и

- *Откриће* – је највиши научни циљ јер усмерава научно истраживање ка новим сазнањима о до тада непознатим чиниоцима структуре неке појаве или процеса.

Друштвени циљеви односе се на примену истраживања. Дакле, примена одређених истраживања је већа ако је предмет прецизнији и конкретнији, као и у случају када имамо више научних сазнања о предмету истраживања. Многи страни психолози наводе примену као посебан циљ, ради побољшавања живота ученика у школама, запослених или појединаца у заједници. „Примена психолошких принципа постаје све важнија у образовању, здравству и кривичном правосуђу” (Shaughnessy and Zechmeister 2012, 49).

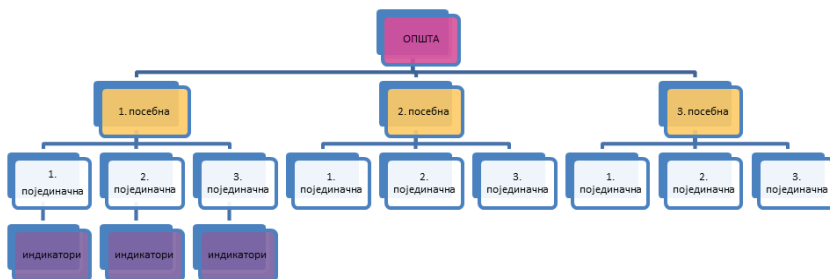
Хипотезе

Хипотезе представљају основне претпоставке о предмету истраживања. Професор М. Сакан значајно је допринео критичком проучавању више од двадесет дефиниција хипотеза у методолошкој литератури. У ужем смислу, под хипотезом „подразумевају се искази у научној замисли пројекта истраживања којима се усмерава истраживање ка решавању проблема, успоставља веза између апстрактно датог предмета и циља истраживања, указује на противречности и могуће отклањање празнина у научном сазнању” (Sakan 2005,

41–47). Већина наших методолога сматра да постоје правила формирања хипотеза, а то су: усклађивање са предметом и циљевима истраживања; да се могу теоријски и емпиријски проверити; да се могу доказати у истраживању, док је њихова улога у стицању новог или проширивању постојећег научног сазнања (Milosavljević i Radosavljević 2008, 445–446).

Класификација хипотеза се врши према различитим критеријумима. Према критеријуму предмета, разликујемо теоријске и емпиријске хипотезе, а према сазнајној улози, разликујемо радне, помоћне, научне и друге хипотезе (Sakan 2005, 82–100). У докторским дисертацијама, хипотезе се најчешће класификују према критеријуму општости, на опште, посебне и појединачне хипотезе. *Општа (генерална)* хипотеза се изводи из предмета истраживања, у форми позитивног става, док се из опште хипотезе конкретизацијом изводе *посебне*, а из посебних *појединачне* хипотезе. „Хипотеза може имати више варијабли, али према важећим схватањима у науци, неопходно је да буду најмање две: једна независна и једна зависна” (Milosavljević i Radosavljević 2008, 453). За сваку појединачну хипотезу одређују се индикатори, односно показатељи субјеката, процеса, активности, квантитета, квалитета, и друго. „За истраживање садржаја безбедносних појава, који се исказују мерама величине, количине, брзине, учесталости, густине и слично, користе се *квантитативни* индикатори (нпр., број изгредника, брзина возила пре удеса, видљивост, и сл.). За истраживање особина, својстава, карактеристика, осећања, вредности и слично, користе се *квалитативни* индикатори (нпр., психички тип, поступак у акцији, однос према саучесницима и сл.)” (Milošević i Milojević 2001, 155).

Слика 1. Извођење хипотеза

Извор: Обрада аутора.

Провера хипотеза подразумева да се у истраживању потврди став хипотезе. „Ти ставови се, углавном, односе на то да се хипотезе теоријског карактера верификују на основу чињеница које се налазе у теорији науке. Конкретније речено, те чињенице могу бити садржане у теорији одређене науке; затим у концепцијским, доктринарним и другим документима, у разним студијама и другим научним и стручним радовима” (Sakan 2005, 179).

Методе истраживања

Методе истраживања односе се на поступке и активности са циљем постизања истинитог научног сазнања. Многи наши методолози као што су Сакан, Милојевић, Адамовић, Даниловић и др., класификују методе према критеријуму општости на: основне, општенаучне и методе прикупљања података. Основне методе су основи процеса мишљења и свих осталих метода истраживања. У основне аналитичке методе убрајају се: анализа, апстракција, специјализација и дедукција, док у синтетичке основне методе спадају: синтеза, конкретизација, генерализација и индукција. Општенаучне методе се примењују у свим наукама, те су то: статистичка, компаративна, метода моделовања и друге (Milosavljević i Radosavljević 2013, 200–286). Зависно од предмета истраживања, примењују се одређене методе прикупљања података као што су: испитивање, посматрање, студија случаја или анализа докумената.

Већина страних методолога заступа поделу метода на квалитативне, квантитативне и комбиноване тј. мешовите. У *квалитативне методе* спадају посматрање, интервју (метода испитивања), фокус групе и студија случаја. Осим тога, Кресвел и други методолози у квалитативне методе убрајају и наративне студије тј. биографска метода у којима „истраживач проучава живот појединца и тражи од једне или више особа да дају приче о свом животу” (Riessman, 2008). Те информације истраживач често препричава или преправља хронолошки у том наративу (Creswell 2014, 42).

У *главна квантитативна истраживања* убрајају се упитник, експеримент и скале мерења. Упитник односно анкета „пружа квантитативни или нумерички опис трендова,

ставова или мишљења популације проучавањем узорка те популације” (Arežina 2018, 698). Код упитника, важно је да структура упитника и број питања буду усклађени са предметом и циљевима истраживања као и да се поштује репрезентативност. То значи да је потребно „проверити појединачна питања-ставке и изабрати она која су се у оцењивању и пробној примени на малом узорку респондента показала као поуздана, са одговарајућом садржајном ваљаношћу (саображеношћу циљевима истраживања) и прихватљива а такође је неопходно оценити поузданост и ваљаност упитника у целини” (Ristić 2016, 182). Осим провере поузданости (*reliability*) и ваљаности (*validity*), потребно је проверити да ли инструменти прикупљања података одговарају истраживачком питању и хипотезама, што се остварује скалама мерења. Мерење је процес утврђивања квантитативних особина неке појаве или процеса (Arežina 2010, 15–21) и састоји се од прецизне спецификације начина на који је формирана одређена скала мерења (Narens 2002, 746–768).

Скале су инструменти мерења, те је важно „разумети скале мерења за процену квалитета инструмената и за одређивање која ће се статистика користити у анализи докумената” (Creswell 2012, 165). Кресвел, као и многи наши методолози разликују номиналну, ординалну, рацио и интервалну скалу:

- номинална – утврђује постојање разлика, али не и величине разлика, тако да је један члан виши у односу на други члан скале;

- ординална – слично као претходна скала, али величине расту од врха ка дну; нема почетну вредност, ни мерне јединице;

- интервална скала - утврђује постојање и величине разлика; почиње од конвенционалне нуле, а мерне јединице су оцена, бод, степен, итд.

- рацио скала – слична је интервалној, али почиње од апсолутне нуле (Milosavljević i Radosavljević 2013, 596–599; Creswell 2012, 165–167). Поред тога, велику примену имају и:

- Терстонова скала – Терстон је први сматрао да је могуће мерити ставове, ако се обележавају само они одговори са којима смо: потпуно сам сагласни; сагласни; неопредељени; несагласни; и потпуно несагласни (Gud i Het 1966, 555–557);

- Ликертова скала - још је прецизнија, тако што се ставке: потпуно сагласан, сагласан, неопредељен, несагласан и потпуно несагласан, квантификују „+2, +1, 0, -1, -2; или 1 2 3 4 5” (Ristić 2016, 183); и

- Богардусова скала социјалне дистанце – приказује степене социјалне дистанце Американаца (1725 учесника), према различитим етничким групама (Енглези, Швеђани, Пољаци и из Кореје). Континуум социјалне дистанце има седам (7) ставова, и то: „1) за блиско сродство путем брака; 2) за чланове мог клуба; 3) за суседе у мојој улици; 4) за рад у истом занимању; 5) за држављанство у мојој земљи; 6) само за посетиоце моје земље; и 7) искључио бих их из моје земље” (Arežina 2009, 146–147). Осим наведених скала, указаћемо на експеримент као квантитативну, као и на све већу примену мешовитих метода у политичким наукама.

Експеримент је квантитативна метода за утврђивање узрока и последице одређене појаве или процеса. Експерименти се спроводе у контролисаним условима, имају исте елементе (експериментатор, експериментални чинилац, експериментална и контролна група), и фазе (предекспериментална, експериментална и постекспериментална). У последњој фази се обавља анализа добијених података и „извођење закључака из њих, у смислу проверености или одбачености постављене хипотезе” (Mihajlović 2004, 164). Осим тога, потребно је добити сагласност од учесника у експерименту да би се избегла многа етичка питања. Експеримент класификујемо према различитим критеријумима. Експеримент називамо природним када испитаници не знају да су укључени, а експеримент у коме је испитаницима то познато називамо лабораторијским. Према броју и третману обухваћених група испитаника, експерименти се деле на „експерименте с једном групом, експерименте с паралелним групама и експерименте с ротацијом експерименталног фактора. Под групом се ту подразумева групација испитаника који учествују у експерименту, а то може бити: школа или неколико школа, одељење или разред, група неке предшколске установе” (Kuka 2009, 21).

Комбиноване тј. мешовите методе се често примењују у истраживањима када комбиновање квалитативних и квантитативних метода омогућава боље схватање

истраживачког проблема и предмета истраживања. „Квантитативни подаци, као што су резултати помоћу инструмената, дају специфичне бројеве који се могу статистички анализирати, могу дати резултате за процену учесталости и величине трендова, и могу пружити корисне информације ако треба да опишете трендове великог броја људи. Међутим, квалитативни подаци, попут отворених интервјуа, дају податке о изјавама људи у тој студији, и пружају много различитих погледа на тему студије” (Creswell 2012, 535). Осим тога, многи методолози у мешовите методе убрајају и анализу докумената, јер постоје две врсте, квалитативна и квантитативна. „Квалитативна анализа садржаја разлаже текст на различите делове и додељује нумеричке кодове тим елементима или деловима... Обично су ти различити делови изјаве или аргументи, а не само речи. Квантитативна анализа садржаја користи се за квантификовање појављивања одређених речи или фраза у тексту. Али, у квалитативној анализи садржаја резимирамо делове или елементе текста и додељујемо им категорије или ознаке како бисмо пронашли кохерентно значење у тексту” (Arezina and Sklabinski 2019, 160).

Синоними за истраживања мешовитим методама су интегративна истраживања али и *трећи методолошки покрет*. Многи методолози као на пример, Кресвел, Морган, Ташакори, Теди, Кларк, Грин, Џонсон, Њуман и други развили су своје методологије истраживања овим методама у којима комбинују одређене етапе квалитативних и квантитативних метода, од истраживачког питања, прикупљања и анализе података. Према њима, „истраживачко питање се изводи из проблема истраживања – Теди и Ташакори тврде да се истраживачка питања тичу непознатих аспеката феномена који се проучава, према другим, истраживачко питање се изводи из сврхе истраживања (Њуман, Риденор и сарадници); слично томе, Теди и Ташакори пишу да један од корака у процесу генерисања истраживачких питања у истраживањима помешаним методима укључује генерисање циљева истраживања – истраживачка питања се изводе из циља истраживања, према трећим из резултата и интерпретација обављених истраживања” (Ristić 2016, 236–237).

Поред навођења метода које сте користили за прикупљање, обраду и анализу података или програме (SPSS,

CAQDAS, ATLAS.ti, NVivo), у овом делу рада је важно да наведете када и где је спроведено истраживање.

Такође, у складу са претходним деловима, од истраживачког питања, одређења предмета, циљева, хипотеза, избора метода прикупљања и обраде података, важно је како анализирати те податке и како приказати резултате истраживања (Tkalac Verčić, Sinčić Ćorić, i Pološki Vokić 2010, 143–165).

Оправданост истраживања

Оправданост истраживања обухвата научни, методолошки и друштвени допринос. *Научна оправданост* је остварена ако научни рад омогућава откривање новог или потврђивање постојећих сазнања, те овај део треба ускладити са циљевима истраживања. „Поред епистемолошког доприноса конкретној науци, истраживања својим резултатима и искуствима *доприносе* унапређењу *метода* те науке и *унапређењу методологије*, као посебне научне дисциплине. Тај допринос може бити изражен кроз унапређење техничких поступака и инструмената, примене стратегије, али и логичко-сазнајног приступа” (Mihajlović 2004, 107). Научни допринос је посебно важан за докторске дисертације. *Друштвена оправданост* односи се на примену истраживања и предлагање смерница за решавање одређеног проблема, што је значајно и за докторате, мастер и друге научне радове.

ПРИМЕНА МЕТОДОЛОГИЈЕ ИСТРАЖИВАЊА У НАУЧНИМ РАДОВИМА

Методологија истраживања има све већу примену у научним радовима. Према упутствима за ауторе многих угледних наших и страних института, неопходно је да се у научном чланку наведе теоријско-методолошки приступ, методе, као и допринос односно резултати рада (Институт за политичке студије, Атински институт за образовање и истраживање, итд.). Посебно је важно што су студенти увидели значај методологије научног истраживања, те се стручни часопис студената друштвено-хуманистичких

наука и уметности *Политеума* бави питањем да ли користити квантитативна и(ли) квалитативна истраживања у друштвеним наукама. У многим научним радовима студената, примењена је методологија истраживања, од проблема, предмета, циљева и узорка истраживања, као и Ликертова скала, и резултати истраживања (Marković i Bošnjak 2020, 193–203).

Такође, у мастер раду треба да се обједине одређена научна сазнања са методологијом научног истраживања, од избора теме до извештаја. У мастер раду неопходно је навести дескрипцију, класификацију и објашњење као научни циљ. Многи студенти су у својим мастер радовима реализовали веома интересантна емпиријска истраживања која се односе на проблеме управљања отпадом или аерозагађења у Републици Србији.

Посебно је значајна примена методологије истраживања у докторату. Докторска дисертација је највиши ниво завршних радова, јер представља оригинални и самостални научноистраживачки рад студента докторских студија у одређеној или више научних области. Керол Робертс (*Carol Roberts*) и Лаура Хајат (*Laura Hyatt*) сматрају да је докторска дисертација документ који показује „способност да спроводите истраживање које даје оригиналан допринос теорији или пракси” (Roberts and Hyatt 2019, 21–22). Сличног схватања су многи наши и страни аутори (Davis, Parker, and Straub 2012). Такође, поред Универзитета у Београду, многи универзитети у Немачкој, Италији, па чак и у Канади истичу да докторска теза мора садржати „значајан допринос нових знања у научној области. Теза представља резултате и анализу оригиналног истраживања и требало би да буде довољно значајно за објављивање” (UBC 2020).

Методологија истраживања реализује се у докторској дисертацији у складу са одобреном пријавом дисертације, када се одређује „научна област из које је тема, предмет научног истраживања, основне хипотезе, циљ истраживања и очекивани резултати, методе истраживања и оквирни списак стручне литературе која ће се користити” (Pravilnik o doktorskim studijama na Univerzitetu u Beogradu, čl. 23). На Универзитету у Хајделбергу, кандидати декану факултета подносе пријаву са „предлогом теме и концептом нацрта дисертације коју је одобрио је ментор” (Doctoral regulations

of Heidelberg University for the Faculty of Economics and Social Sciences, 3). Такође, на неким факултетима пријава се јавно брани пред комисијом за оцену нацрта дисертације (Pravilnik o doktorskim studijama na Sveučilištu u Zagrebu, čl. 16, st. 5). Слично је и на Правном факултету Универзитета у Београду, докторанти бране пројекат докторске дисертације који обухвата „научну и друштвену заснованост пројекта, хипотезе на којима заснива истраживање, прелиминарне резултате истраживања и предстојеће правце дуж којих ће истраживање даље спроводити, као и да представи ставове о теми у постојећој литератури” (Pravilnik o doktorskim studijama Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, čl. 12). Методологија истраживања у докторској дисертацији значајна је за све етапе процеса, од избора и пријаве теме, током писања дисертације и реализације истраживања, као и приликом одбране доктората, када је важно да се укаже на оригиналност и научни допринос одређене докторске дисертације.

Осим у политичким наукама, методологија истраживања примењује се и у другим друштвеним наукама као што су педагогија, безбедност, социологија и право. Методологија истраживања у педагогији, социологији и психологији примењује се од седамдесетих година прошлог века, а још више у последњој деценији (Good and Scates 1967; Кука 2009). Резултати методологије педагошких истраживања имају за циљ да „примењујући опште и посебне научне методе и поступке у откривању педагошких законитости, допринесе унапређењу васпитнообразовног рада и формирању педагошке науке” (Bazić 2011, 275–293). Методологија истраживања више деценија има велику примену у безбедности, праву и војним наукама (Milošević i Milojević 2001; Sekan 2006), а у последњој деценији и у антропологији (Vučinić Nešković 2013).

Такође, методологија истраживања има велику примену у медицини (Peličić, Radunović, i Bokan 2015; Ristanović i Dačić 1999), као и у техничко-технолошким, рачунарским, математичким (Voskresenski i Glušić 2007), и другим наукама.

ЗАКЉУЧАК

Дефинисање теме се врши на основу интересовања истраживача, актуелности и резултата претходних истраживања, али је потребно користити јасне језичке изразе и дефиниције, без употребе синонима и хомонима.

Разматрали смо етапе методологије истраживања тј. пројекта истраживања, односно одређивање проблема, предмета, циљева, хипотеза, метода, као и оправданости истраживања. Истраживачко питање је део проблема истраживања којима се овај део сужава на једно или више питања на која би истраживач желео да одговори у истраживању. Теоријско одређење предмета подразумева издвајање и анализирање одређеног проблема истраживања као и одређење теоријско-методолошког приступа којима се усмеравају сазнања. Осим тога, наводе се и просторно, временско и научно-дисциплинарно одређење. Проблем и предмет истраживања усмеравају друштвене и научне циљеве истраживања којима се одређује степен научног сазнања. У докторским дисертацијама потребно је постићи виши научни циљ, као што су објашњење, откриће или прогноза. На основу предмета и циљева, одређују се хипотезе које треба доказати у истраживању тако да се могу теоријски и емпиријски проверити. У раду смо указали на класификацију, формирање и проверу хипотеза. Након тога, разматрали смо класификацију метода истраживања на квалитативне, квантитативне и комбиноване. Зависно од предмета, у истраживању се примењују квалитативне методе, као на пример, посматрање, интервју (метода испитивања), фокус групе, студија случаја и наративне студије тј. биографска метода, или квантитативне као што су упитник, скале мерења и експеримент. Више од деценије све већу примену имају мешовите методе које представљају комбиновање одређених етапа квалитативних и квантитативних метода. Иако многи методолози у мешовите методе убрајају и анализу докумената, јер постоје две врсте, квалитативна и квантитативна. Оправданост истраживања је последњи део методологије истраживања и обухвата научни, методолошки и друштвени допринос дисертације. Научни допринос је остварен, ако истраживање омогућава откривање новог или потврђивање постојећих сазнања, те овај део треба ускладити са циљевима истраживања.

Методологија истраживања има све већу примену у научним радовима, научним чланцима, мастер и докторским дисертацијама. Осим у политичким наукама, методологија истраживања више деценија има велику примену у социологији, педагогији, безбедности, праву и војним наукама, а у последњој деценији и у антропологији, медицини, као и у техничко-технолошким, рачунарским, математичким и другим наукама.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Adamović, Živoslav, Mladen Ivić i Veljko Vuković. 2017. *Metodologija i tehnologija izrade naučnih radova*. Banja Luka: Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment.
- Arežina, Vera. 2014. „Definisanje političkog procesa u delima prof. dr Radoslava Ratkovića.” U *Radoslav Ratković: život i delo – međunarodni tematski zbornik*, ur. Simeunović Dragan i Đorić Marija. Beograd: Udruženje „Nauka i društvo Srbije”, Savez antifašista Srbije, Fondacija “Heinrich Böll Stiftung”.
- Arežina, Vera, 2016. „Značaj jezika u političkim naukama.” *Kultura polisa*, 29 (XIII): 295:307.
- Arežina, Vera. 2018. “Research Design in Methodology of Political Science.” In *Proceedings of ADVED 2018 – 4th International Conference on Advances in Education and Social Sciences*, Istanbul: ADVED.
- Arežina, Vera, and Mirjana Sklabinski. 2019. “Content Analysis: Waste Management Strategy in the Republic of Serbia for the period 2010-2019.” In *IAI Academic Conference Proceedings 2019*, p. 159–166. Rome: International Academic Institute, <https://ia-institute.com/iai-academic-conference-proceedings-rome-2019>.
- Arežina-Đerić, Vera. 2009. „Specifičnosti merenja u političkim naukama.” *Srpska politička misao*, 25 (3): 135–156.
- Bazić, Mirjana, 2011. „Metodološki problemi istraživanja u oblasti pedagogije.” *Bašitna* br. 31. Leposavić: Institut za srpsku kulturu.

- Creswell, John W. 2012. *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Creswell, John W. 2014. *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles: SAGE. Fourth edition.
- Davis Gordan B., Parker Clyde A., and Detmar W. Straub. 2012. *Writing the Doctoral Dissertation: A Systematic Approach*. Barron's Educational Series. third edition.
- Doctoral regulations of Heidelberg University for the Faculty of Economics and Social Sciences. 2012. https://www.uni-heidelberg.de/md/studium/download/promotionsordnung_wiso_en.pdf.
- Duquesne University School Psychology Doctoral Program [DUQ]. 2006. *Dissertation Outline*. file:///C:/Users/HP/Downloads/School_Psychology_Doctoral_Program_Disse.pdf.
- Eko, Umberto. 2004. *Kako se piše diplomski rad*. Beograd: ALFA - Narodna knjiga.
- Good, Carter, and Douglas Scates. 1967. *Metode istraživanja u pedagogiji, psihologiji i sociologiji*. Rijeka: Otokar Keršovani.
- Gud, Viljem, i Pol Het. 1966. *Metodi socijalnog istraživanja*. Beograd: Vuk Karadžić.
- Kuka, Miroslav. 2009. *Metodologija pedagoških istraživanja*. Bitolj: Univerzitet „Sv.Kliment Ohridski”.
- Marczyk, Geogrey, David DeMatteo, and David Festinger. 2005. *Essentials of Research Design and Methodology*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc. p. 29.
- Marković, Jelena i Nikolina Bošnjak. 2020. „Relacije interpersonalnih orijentacija i stilova afektivne vezanosti adolescenata.” *Politeuma* 3, god. 2. Studentska organizacija Srpski politički forum.
- Matthews, Bob, and Liz Ross. 2010. *Research Methods – A practical guide for the social sciences*, London: Pearson Education Limited.

- Mihajlović, Dobrivoje. 2004. *Metodologija naučnih istraživanja*. Beograd: Fakultet organizacionih nauka.
- Milosavljević, Slavomir, i Ivan Radosavljević. 2013. *Osnovi metodologije političkih nauka*. Beograd: Službeni glasnik.
- Milošević, Novak, i Saša Milojević. 2001. *Osnovi metodologije bezbednosnih nauka*. Beograd: Policijska akademija.
- Narens, Louis. 2002. "A Meaningful Justification for the Representational Theory of Measurement." *Journal of Mathematical Psychology*, 46 (6).
- Peličić, Damir, Radunović, Danilo, i Darijo Bokan. 2015. *Osnovi metodologije naučno-istraživačkog rada*. Podgorica-Sremska Kamenica: Klinika za urologiju i nefrologiju, Klinički centar Podgorica – Institut za plućne bolesti Vojvodine.
- Pravilnik o doktorskim studijama na Sveučilištu u Zagrebu, 7. rujna 2016, https://inf.ffzg.unizg.hr/images/idundjer/pravilnik_o_doktorskim_studijama_2016_procisceno.pdf, poslednji pristup 20. septembra 2020.
- Pravilnik o doktorskim studijama na Univerzitetu u Beogradu, „Glasnik Univerziteta u Beogradu” br. 191/2016, 212/2019, 215/2020 и 217/2020.
- Pravilnik o doktorskim studijama Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, 2008, <http://www.ius.bg.ac.rs/pds/Pravilnik%20o%20doktorskim%20studijama%20-%202008.pdf>, poslednji pristup 15. decembra 2020.
- Riessman, Catharine Kohler. 2008. *Narrative Methods for the Human Sciences*. Boston: Boston College.
- Ristanović, Dušan, i Milutin Dačić. 1999. *Osnovi metodologije naučnoistraživačkog rada u medicini*. Beograd: Velarta.
- Ristić, Živan. 2016. *Objedinjavanje kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja*. Beograd: Evropski centar za mir i razvoj – Univerzitet za mir Ujedinjenih nacija.
- Roberts, Carol, and Laura Hyatt. 2019. *The dissertation journey: a practical and comprehensive guide to planning, writing, and defending your dissertation*. London: Corwin – A SAGE Company.

- Sakan, Momčilo. 2005. *Hipoteze u nauci*. Novi Sad: Prometej. Drugo izdanje.
- Sakan, Momčilo. 2006. *Metodologija vojnih nauka*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- Shaughnessy John J., Zechmeister Eugene B., and Jeanne S. Zechmeister. 2012. *Research methods in psychology*. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc. 9th ed.
- Smith R.A, and S.F. Davis. 2003. "The Changing Face of Research Methods." In *Handbook of Research Methods in Experimental Psihology*, ed. Davis S.F. 106–126. Malden, MA: Blackwell Publishing Ltd.
- Termiz, Dževad, i Vera Arežina. 2015. *Problemi istraživanja i naučnog proučavanja komunikologije*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
- Tkalac Verčić Ana, Sinčić Ćorić Dubravka, i Pološki Vokić Nina. 2010. *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. Zagreb: M.E.P. d.o.o.
- University of British Columbia – Vancouver Campus [UBC]. "The Graduate Thesis", <https://www.grad.ubc.ca/handbook-graduate-supervision/graduate-thesis>, accessed 15 August 2020.
- Voskresenski, Kosta, i Dragana Glušić. 2007. *Metodika nastave informatike*. Zrenjanin: Tehnički fakultet Mihajlo Pupin.
- Vučinić Nešković, Vesna. 2013. *Metodologija terenskog istraživanja u antropologiji: od normativnog do iskustvenog*. Beograd: Srpski genealoški centar.

Vera Arežina *

Faculty of Political Sciences University of Belgrade

RESEARCH METHODOLOGY IN POLITICAL SCIENCES

Resume

The subject of this paper deals with the research methodology in the political sciences, from definition of topic, research question, subject, goals, hypotheses, methods, as well as the justification of the research. A research question is part of a research problem that narrows this part to one or more specific questions from which the subject of research is derived. The subject of research, in addition to the theoretical determination, also refers to the spatial, temporal and scientific-disciplinary determination. According to the problems and subjects of the research, the goals of the research are performed, and they refer to new or verification of existing scientific knowledge. Hypotheses represent the basic assumptions about the subject of research. In this paper, we have pointed out the classification, formation and testing of hypotheses. Mixed methods are increasingly used in research when combining elements of qualitative and quantitative methods allows a better understanding of the subject of research. The justification of the research includes scientific, methodological and social contribution and is necessary for all types of scientific papers, and especially for doctoral dissertations due to new scientific knowledge.

The aim of this paper is to describe and explain the methodology of scientific research that has been applied for decades in political science and other social sciences such as pedagogy, sociology, security, law and military sciences, and in the last decade in anthropology, medicine and in technical-technological, computer, mathematical and other sciences.

The results of this paper should contribute to a better understanding of research methodology in scientific papers, especially in master's theses and doctoral dissertations, as well as to encourage young researchers to successfully conduct their research in political and other sciences.

Keywords: research methodology, draft of research, master, doctoral dissertation, methodology of political sciences

* E-mail address: vera.arezina@fpn.bg.ac.rs.

* Овај рад је примљен 25. јануара 2021. године, а прихваћен на састанку Редакције 23. фебруара 2021. године.